



**BIURO  
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Warszawa, 20-07-2021 r.

**Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich  
Stanisław Trociuk**

**II.513.7.2019.PZ**

**Pan Senator  
Krzysztof Kwiatkowski  
Przewodniczący Komisji  
Ustawodawczej  
Senatu Rzeczypospolitej Polskiej  
ePUAP**

**Wielce Szanowny Panie Przewodniczący,**

w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problem realizacji zasady równości wobec prawa w zakresie ochrony praw majątkowych opisanej w art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji oraz zasady demokratycznego państwa prawnego w rozumieniu art. 2 Konstytucji, a także konstytucyjnych podstaw odpowiedzialności Skarbu Państwa za bezprawne pozbawienie wolności wskazanych w art. 41 ust. 5 w związku z art. 77 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Pismem z dnia 9 kwietnia 2020 roku Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Marszałka Senatu z prośbą o rozważenie przedstawienia projektu stosownych zmian legislacyjnych w art. 8a ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego<sup>1</sup>, w zakresie, w jakim osobom represjonowanym z powodu działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w ten sposób, że pod pozorem realizacji powszechnego obowiązku obrony zostały one powołane do pełnienia czynnej służby wojskowej, ogranicza podstawę faktyczną dochodzenia odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę tylko do okresu od dnia

---

<sup>1</sup> T. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1820 z późn. zm.

1 listopada 1982 r. do dnia 28 lutego 1983 r. Inicjatywa ta została przekazana do Komisji Ustawodawczej Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, której Pan Senator przewodniczy.

W opinii Rzecznika obecnie obowiązująca regulacja jest niezgodna z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i art. 2 oraz z art. 41 ust. 5 w związku z art. 77 ust. 1 i 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Pragnę poinformować Pana Przewodniczącego o treści pisma Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej z dnia 21 maja 2021 roku, w którym wskazano, że w okresie stanu wojennego internowano 9736 osób (w tym 1008 kobiet). Zwrócono przy tym uwagę, że nie wszystkie te osoby internowano z przyczyn politycznych. W gronie tym znaleźli się również: a) byli członkowie władz partyjnych i państwowych, na czele z Edwardem Gierkiem, internowani z przyczyn propagandowych (32 osoby); b) osoby o przeszłości kryminalnej (niepełna 500 osób); c) osoby internowane z powodu działań operacyjnych prowadzonych przez służby podporządkowane Ministerstwu Spraw Wewnętrznych – w celu donoszenia na internowanych kolegów, lub w celu uwiarygodnienia ich pozycji w środowisku opozycyjnym (brak szacunków dotyczących liczebności tej grupy).

Prezes Instytutu Pamięci Narodowej we wskazanym piśmie przyznał, że dokładne określenie liczby osób powołanych (pod pozorem realizacji powszechnego obowiązku obrony) do pełnienia zasadniczej służby wojskowej, lub czynnej służby wojskowej (w ramach ćwiczeń wojskowych) z przyczyn politycznych (za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania politycznych praw człowieka w Polsce) w odniesieniu do okresu: 1 stycznia 1956 r. – 31 lipca 1990 r., nie jest niestety przy obecnym stanie wiedzy możliwe. Natomiast w okresie od 1 listopada 1982 r. do 28 lutego 1983 r. powołania otrzymało (według ustaleń IPN) co najmniej 1447 rezerwistów wezwanych na „ćwiczenia”, a także 264 poborowych skierowanych do odbycia zasadniczej służby wojskowej.

Z punktu widzenia wskazanej inicjatywy najistotniejsza zdaje się być informacja, że w latach 1956–1990 władze PRL kilkakrotnie korzystały z formy represji, polegającej na wysyłaniu osób dla nich niewygodnych do wojska pod pozorem ćwiczeń lub zasadniczej służby wojskowej, choć nie zawsze miało to jednak przyczyny polityczne. I tak np. w 1976 r. na „ćwiczenia” wytypowano nie tylko osoby zaangażowane wcześniej w działania

opozycyjne, lecz również kilka innych grup osób. Jak wynika ze sporządzonej w 1976 r. notatki służbowej szefa Zarządu Mobilizacji i Uzpełnień Sztabu Generalnego Wojska Polskiego Stanisława Mroczyki, w gronie wytypowanych znaleźli się „żołnierze rezerwy posiadających przydziały mobilizacyjne”, „osoby niepodlegające obowiązkowi służby wojskowej”, „osoby o nieznanym miejscu pobytu” oraz poborowi (z pięciu roczników), których proponowano powołać w czerwcu 1976 r. do zasadniczej służby wojskowej. Były wśród nich osoby karane za „przestępstwa przeciwko podstawowym interesom politycznym i gospodarczym PRL”, „przestępstwa przeciwko mieniu i przestępstwa gospodarcze”, „przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu”, „działania destrukcyjne powodujące zniszczenia, rozprężenie itp.”, „inne przestępstwa”.

Prezes Instytutu Pamięci Narodowej wskazał, że dokładniejsze dane na ten temat posiada być może Ministerstwo Obrony Narodowej.

W piśmie z dnia 9 czerwca 2021 roku Minister Obrony Narodowej wskazał, że w okresie stanu wojennego internowano 9736 osób, w tym 1008 kobiet i 8728 mężczyzn. Na przymusowe ćwiczenia wojskowe powołanie otrzymało 1447 osób.

Wojskowe Biuro Historyczne w zgromadzonym zasobie archiwalnym nie posiada dokumentów, które pozwalają precyzyjnie odpowiedzieć na pytanie, ile osób internowano w okresie od 1 stycznia 1956 r. do dnia 31 lipca 1990 r. oraz odrębnie w okresie od dnia 1 listopada 1982 r. do 28 lutego 1983 r., a także ile osób pod pozorem realizacji powszechnego obowiązku obrony zostało powołanych do pełnienia służby wojskowej z powodów politycznych. Dostępny zasób archiwalny pozwala udzielić tylko wybranych informacji dotyczących poszczególnych lat. W 1968 r. planowano na przeszkolenie wojskowe w obozach szkoleniowych wysłać 1500 osób. Szacuje się, że do odbycia zasadniczej służby wojskowej powołano ok. 500 studentów. Dokładniejsze informacje na ten temat mogą znajdować się w materiałach wytworzonych przez Wojskową Służbę Wewnętrzną dostępnych w Instytucie Pamięci Narodowej.

Stan kompanii polowych w dniu 5 lipca 1976 r. liczył 1566 osób, spośród których 1338 uznano za tzw. margines społeczny ustalając, że 43,5% to uczestnicy wydarzeń 1968 r. oraz 1970 r., a także osoby wrogo nastawione do władz komunistycznych. Od 12 stycznia

1982 r. do końca 1983 r. do kompanii polowych skierowano 7555 osób, wśród których znalazło się 6723 poborowych.

Mając na uwadze rangę i społeczny wydzźwięk opisanego problemu uprzejmię ponawiam wniosek uprzednio skierowany do Marszałka Senatu Rzeczypospolitej Polskiej o zainicjowanie procesu legislacyjnego w celu zmiany z art. 8a ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. poprzez rozszerzenie okresu zastosowania rzeczonoego unormowania tak, aby z podstawy tej mogły potencjalnie skorzystać wszystkie osoby represjonowane z powodów politycznych poprzez powołanie do wojska. Wydaje się zasadne dostosowanie tego okresu do tego wskazanego w art. 3 ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych<sup>2</sup>, tj. od dnia 1 stycznia 1956 r. do dnia 31 lipca 1990 r.

Przesyłam uprzejmię, w załączeniu, wspomniane wyżej pismo z dnia 9 kwietnia 2020 roku, a także pełną treść odpowiedzi otrzymanych z IPN oraz MON i proszę uprzejmię Pana Przewodniczącego o poinformowanie Rzecznika o stanowisku zajęтым w przedstawionej materii.

**Z wyrazami szacunku,**

Stanisław Trociuk

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

Załączniki:

- pismo Prezesa IPN do RPO z dnia 21 maja 2021 roku
- pismo Ministra Obrony Narodowej do RPO z dnia 9 czerwca 2021 roku
- pismo RPO do Marszałka Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 kwietnia 2020 roku (II.513.7.2019)

---

<sup>2</sup> T.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 319 z późn. zm.